

MVŠO

MORAVSKÁ VYSOKÁ ŠKOLA OLMOUC

DĚDICKÉ PRÁVO

doc. JUDr. Blanka Vítová, Ph.D., LL.M.

Dědické právo

- vzniká smrtí zůstavitele (kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí)
- =upravuje přechod majetkových poměrů zemřelého člověka na jiné osoby.
- =právo na pozůstalost
- =nebo na poměrný podíl z ní

- Dědické tituly: dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona (posloupnost je volena podle jejich právní síly)
  - X Dovětek je chápán jako doplnění, dodatek k závěti (třebaže může existovat i sám o sobě), tedy ve své podstatě jako její součást, nikoli jako zvláštní samostatný titul dědický.

Předpoklady dědění

- 1. smrt zůstavitele
- 2. existence pozůstalosti
- 3. způsobilý dědic
- 4. dědický titul (dědická smlouva, závěť, zákon)
- 5. projev vůle dědice (přijetí, zřeknutí se, odmítnutí, vzdání se ve prospěch druhého dědice)

Odkaz

- NOZ se vrací k obvyklému odlišení dědictví a odkazu (legátu), jakož i dědice a odkazovníka (legatáře).
- 1. Dědicem je osoba, které náleží dědictví, tj. buď celá pozůstalost nebo podíl na ní. X Naproti tomu odkazovníkem je ten, komu zůstavitel zůstavil jen jednotlivou věc, případně několik věcí určitého druhu.
- 2. Druhý zásadní rozdíl mezi dědictvím a odkazem je v tom, že nabytí dědictví potvrzuje dědici soud, zatímco právo odkaz uplatňuje odkazovník vůči dědici bez soudní ingerence přímo.
  - Odkazem se odkazovníku zřizuje pohledávka na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo na zřízení určitého práva.
  - Odkazovník není dědicem.

Dědická nezpůsobilost (nehodnost)

- Dědická nezpůsobilost vylučuje z dědického práva osobu, která se dopustila činu, v jehož důsledku není hodna, aby dědictví nabyla - její podílení se na dědictví po zůstaviteli by odporovalo zásadám spravedlnosti a obecné morálce.
- Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil **činu povahy úmyslného trestného činu** proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu [např. (nezletilý) syn zabije svého otce]
- nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli (např. zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl nebo úmyslně zničil)
  - ledaže mu zůstavitel tento čin **výslovně** prominul
- Probíhá-li v den zůstavitelovy smrti řízení o rozvod manželství zahájené na zůstavitelův návrh podaný v důsledku toho, že se manžel vůči zůstaviteli dopustil **činu naplňujícího znaky domácího násilí**, je zůstavitelův manžel vyloučen z dědického práva jako zákonný dědic.
- Byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti proto, že ji či její výkon zneužíval nebo že výkon rodičovské odpovědnosti z vlastní viny závažným způsobem zanedbával, je vyloučen z dědického práva po dítěti podle zákonné dědické posloupnosti.

Pořízení pro případ smrti

- závěť
- dědická smlouva nebo
- dovětek

Závěť

- = odvolatelný jednostranný projev vůle, kterým zůstavitel pro případ své smrti osobně zůstavuje jedné či více osobám alespoň podíl na pozůstalosti, případně i odkaz
- Pro závěť jako právní jednání platí obecné požadavky vznášené na právní jednání v části první (viz předchozí přednáška). Musí tu být tedy pravá a vážná vůle prostá omylu, projevená určitě a srozumitelně.
- musí být zřejmé, který den, měsíc a rok byla závěť pořízena
- závěť je třeba vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele (např. v případech, kdy se zůstavitel zřejmě přepočel, se provede dělení tak, aby byla jeho vůle naplněna co nejlépe, nebo když označí své dědice jen označením „syn“, „dcera“)

Dovětek

- Dovětkem může zůstavitel nařídit odkaz, stanovit odkazovníku nebo dědici podmínku, nebo doložit čas anebo uložit odkazovníku nebo dědici příkaz.
- Dovětek může být pořízen vedle závěti, anebo samostatně, tedy bez pořízení závěti. Podle toho se rozlišuje kodiciel testamentární a intestátní.
- Pojmový rozdíl mezi dovětkem a závětí je v tom, že dovětkem nejsou samostatně povolávání dědicové.

Náhradnictví

- Zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou povolal za dědice, povolat této osobě náhradníka; také náhradníkům může povolat postupně další náhradníky.

Svěřenské nástupnictví

- Zůstavitel může nařídit, že dědictví má přejít po smrti dědice nebo v určitých jiných případech na svěřenského nástupce jako následného dědice.
- Např. zůstavitel chce, aby pozůstalost zdědilo jeho malé dítě, ale až nabyde 18 let. Do té doby bude dědicem jiná osoba a až dosáhne malé dítě 18 let, stane se nástupcem původního dědice.
- Praktické rovněž např. v případě mentálně postižené osoby, která nemůže pro nesvéprávnost nikdy pořídít pro případ smrti a dědictví by tudíž muselo připadnout státu (tak to bylo dle staré úpravy v OZ 1964) – místo toho se dle NOZ určí svěřenský nástupce (např. vzdálený příbuzný), který vše po smrti nesvéprávného zdědí

- Nesvěřil-li zůstavitel při nařízení svěřenského nástupnictví dědici právo s dědictvím volně nakládat, je vlastnické právo dědice k tomu, co nabyl děděním, omezeno na práva a povinnosti poživatele.

Forma závěti

- Závěť vyžaduje písemnou formu, ledaže byla pořízena s úlevami.

Závěť pořízená soukromou listinou

- Holografická závěť (vlastnoruční): celou závěť musí napsat vlastní rukou a vlastní rukou ji podepsat
- Alografická: závěť, kterou zůstavitel nenapsal vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před 2 svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli (svědci nemusí znát obsah závěti)
- Nevidomý nebo osoba se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát: projeví poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky

Závěť pořízená veřejnou listinou

- Sepsaná „u notáře“
- kdo sepisuje veřejnou listinu o závěti (notář), přesvědčí se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení

Úlevy při pořizování závěti

- Kdo je pro nenadálou událost v patrném a bezprostředním ohrožení života (člověka srazí auto a umírá na silnici), má právo pořídit závěť ústně před třemi současně přítomnými svědky. Totéž právo má i ten, kdo se nachází v místě, kde je běžný společenský styk ochromen následkem mimořádné události (povodeň, epidemie, válka) a nelze-li po něm rozumně požadovat, aby pořídil v jiné formě.
- Je-li důvodná obava, že by zůstavitel zemřel dříve, než by mohl pořídit **závěť ve formě veřejné listiny**, může zaznamenat jeho poslední vůli starosta obce, na jejímž území se zůstavitel nalézá, za přítomnosti dvou svědků. („vesnický testament“)
- Má-li pro to zůstavitel vážný důvod (infarkt v průběhu letu), může na palubě českého námořního plavidla nebo českého letadla zaznamenat zůstavitelovu poslední vůli za přítomnosti dvou svědků velitel námořního plavidla nebo letadla (pokud mu v tom nebrání péče o bezpečnost plavby nebo letu).
- Při účasti v ozbrojeném konfliktu a vojenských operacích může zaznamenat poslední vůli vojáka velitel vojenské jednotky ČR, nebo jiný voják v hodnosti důstojníka nebo vyšší, za přítomnosti dvou svědků.
- Je-li zůstavitel naživu, pozbývá po určité (zákonem stanovené době) platnosti závěť takto pořízená.

Vedlejší doložky v závěti

- Zůstavitel může uvést v závěti podmínku, doložení času nebo příkaz.
  - Směruje-li vedlejší doložka jen k zřejmému obtěžování dědice nebo odkazovníka ze zjevné zůstavitelovy svévole, nepřihlíží se k ní. (např. aby se dědic stal členem některé politické strany, k podmínce, že povolanému dědici připadne dědictví, jen opustí-li své dosavadní zaměstnání nebo ukončí-li své studium, nebo k doložení času, podle něhož má dědictví dědici připadnout bez rozumného důvodu jen na nepřiměřeně krátkou dobu apod.)
  - Nepřihlíží se ani k vedlejší doložce, která zjevně odporuje veřejnému pořádku (zabít prezidenta) nebo je nesrozumitelná.
  - Nepřihlíží se k vedlejší doložce, kterou zůstavitel ukládá dědici nebo odkazovníku, aby uzavřel či neuzavřel manželství, popřípadě aby v manželství setrval, anebo aby manželství zrušil. Zůstavitel však může zřídit někomu právo na dobu, než uzavře manželství.

Vykonavatel závěti

- umožnit zůstaviteli, aby v posledním pořízení pověřil osobu, které důvěřuje, aby jako vykonavatel závěti dohlédla na náležité splnění závěti.
- Vykonavatel závěti dbá o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře.
- Náleží mu všechna práva potřebná k splnění jeho úkolů, včetně práva před soudem hájit platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědice nebo odkazovníka a vůbec dbát o splnění zůstavitelových pokynů.
- Nepovolal-li zůstavitel správce pozůstalosti, náleží vykonavateli závěti také správa pozůstalosti.

Správce pozůstalosti

- Zůstavitel může povolat správce pozůstalosti nebo některé její části a případně určit, jaké má povinnosti a zda i jak bude odměňován.
- Byl-li povolán i vykonavatel závěti, řídí se správce pozůstalosti jeho pokyny.

Dědická smlouva

- Dvoustranný právní vztah: dědickou smlouvou povolává zůstavitel druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.
- Dědická smlouva vyžaduje formu veřejné listiny.

- Dědickou smlouvou nelze pořídit o celé pozůstalosti.
  - $\frac{1}{4}$ pozůstalosti musí zůstat volná, aby o ní zůstavitel mohl pořídit podle své zvlášť projevené vůle. Chce-li zůstavitel zanechat smluvnímu dědici i tuto čtvrtinu, může tak učinit závětí.
- Kdo byl ve svéprávnosti omezen pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo chorobnou závislost na hráčské vášni představující závažnou duševní poruchu, může pořídit dědickou smlouvou jen o majetku, o němž je způsobilý pořídit závětí (tedy v mezích svého omezení svéprávnosti).

- Dědická smlouva zůstaviteli nebrání, aby se svým majetkem nakládal za svého života podle libosti.
- Ale je zde omezení pro případ dalšího pořízení pro případ smrti (např. další závěť) nebo darovací smlouvy (někomu jinému než smluvnímu dědici).

Odkaz

- = v pořízení pro případ smrti nařídí zůstavitel určité osobě (která ale není dědicem), aby mu (odkazovníku) vydala předmět odkazu (např. prsten, určitou částku peněz apod.)
- Instituce odkazu je neobyčejně významná právě proto, že odkazovníka zásadně nezatěžuje povinnost přispět na úhradu zůstavitelových dluhů, proto je často využíván k dobročinným a všeobecně prospěšným účelům jako jsou charitativní plnění nadacím
- odkazy připadají k tíži všem dědicům podle poměru jejich podílů

Zákonná posloupnost

- Pokud nedojde k dědění podle dědické smlouvy nebo podle závěti, nastane zákonná dědická posloupnost

- Není-li zákonný dědic, nebo nenabude-li dědictví, stávají se dědici odkazovníci podle poměru hodnoty svých odkazů.
- Nedědí-li žádný dědic ani podle zákonné dědické posloupnosti, připadá dědictví státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic (tzv. odúmrtí).

První třída dědiců

- dědí zůstavitelovy **děti** a jeho **manžel** (manžel v 1.třídě nemůže dědit sám), každý z nich stejným dílem.
- nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti (zůstavitelovi **vnuci**); totéž platí o vzdálenějších potomcích téhož předka (**pravnucci**) – tzv. právo reprezentace

Druhá třída dědiců

- Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí ve druhé třídě **manžel, zůstavitelovi rodiče** a dále ti, **kterí žili** se zůstavitelem nejméně po dobu 1 roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele (tzv. spoluživí osoba).
- Dědici druhé třídy dědí stejným dílem, manžel však vždy nejméně polovinu pozůstalosti.

Třetí třída dědiců

- stejným dílem zůstavitelovi **sourozenci** a ti, **kterí žili se zůstavitelem** nejméně po dobu 1 roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.
- nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědický podíl **stejným dílem** jeho děti (neteře a synovci zůstavitele) – tzv. právo reprezentace

Čtvrtá třída dědiců

- stejným dílem prarodiče zůstavitele

Pátá třída dědiců

- prarodiče rodičů zůstavitele (zůstavitelovi prapradědové a praprabáby)
- prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina; obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá

Šestá třída dědiců

- dědí děti dětí sourozenců zůstavitele (dětí synovců a neteří zůstavitele) a děti prarodičů zůstavitele (strýc a teta zůstavitele), každý stejným dílem
- nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti (sestřenice a bratranec zůstavitele)

Nepominutelný dědic

- = nelze jej vyloučit z dědění (ledaže by byl vyděděn)
- Nepominutelnými dědici jsou děti zůstavitele a nedědí-li oni, pak jsou to jejich potomci.
  - Je-li nepominutelný dědic nezletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí $\frac{3}{4}$ jeho zákonného dědického podílu.
  - Je-li nepominutelný dědic zletilý, musí se mu dostat alespoň tolik, kolik činí $\frac{1}{4}$ jeho zákonného dědického podílu.

Vydědění

- Zůstavitel může vydědit nepominutelného dědice, který
  - a) mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
  - b) o zůstavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,
  - c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo
  - d) vede trvale nezřízený život.

- Zůstavitel může vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl.
- tento jeho povinný díl musí ale zůstavit dětem tohoto nepominutelného dědice, popřípadě, jejich potomkům

Potvrzení dědictví

- Dědicové si (při dědění ze zákona) mohou před soudem v řízení o dědictví dohodnout, jaká bude výše jejich dědických podílů. Soud dohodu schválí, neodporuje-li zájmu osoby pod zvláštní ochranou.
- ALE! Dědí-li se na základě pořízení pro případ smrti, mohou si dědici dohodnout jinou výši dědických podílů, než jakou jim zůstavitel vyměřil, pokud to zůstavitel výslovně připustil.
- Dědí-li se podle zákonné dědické posloupnosti, má dědic právo požadovat po ostatních dědicích vypořádání, pokud se staral o zůstavitele delší dobu nebo přispěl značnou měrou k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku prací, peněžitou podporou nebo podobným způsobem, aniž byl za to odměňován.

Dluhy postihující dědice

- dluhy zůstavitele přecházejí na dědice, ledaže zákon stanoví jinak (zvláštní případy, kdy takový dluh zaniká již zůstavitelovou smrtí)
- dědic je předně zavázán k úhradě nákladů zůstavitelova pohřbení a opatření zůstavitelova hrobového místa
  - Ale např. pokud si dědic vymínil výhradu soupisu jmění zůstavitele, hradí dluhy zůstavitele jen do výše ceny nabytého dědictví
  - Nemá-li dědic důvod předpokládat, že zůstavitel zanechal předlužený majetek a že jej nepřetížil odkazy, bude pro něho vhodnější přihlásit se bez výhrady soupisu, protože odpadnou náklady se sepsáním a oceněním pozůstalostního majetku.

Děkuji za pozornost!